

Sivistyslautakunta

09.10.2019

Kokoustiedot

Aika 09.10.2019 keskiviikko klo 18:00 - 21:00

Paikka Kaupunginhallituksen kokoushuone

Lisätietoja

Saapuvilla olleet jäsenet

Annika Ollila, puheenjohtaja
Jukka A. Rantala, varapuheenjohtaja
Eija Erasvuo
Karipekka Hyytiä
Tuija Hyytiä
Mikko Kangasoja
Aimo Koskela
Kimmo Kosonen
Oili Niittynen
~~Jasmin Nisunen~~
Tarja Tiitta-Nieminen

Muut saapuvilla olleet

Elisa Vuorinen	kaupunginhallituksen puheenjohtaja, poistui klo 20.40 § 130 aikana
Markus Maunula	kaupunginhallituksen vara-edustaja
Juha-Pekka Lehmus	esittelijä
Esa Ilanti	talouspäällikkö
Päivi Rantanen	varhaiskasvatuksen johtaja
Jyrki Välimäki	asiantuntija, poistui klo 18.45 § 127 aikana
Taina Pietikäinen	pöytäkirjanpitäjä

Asiat 123 - 131 §

Allekirjoitukset

Annika Ollila
puheenjohtaja

Taina Pietikäinen
pöytäkirjanpitäjä

Pöytäkirjan tarkastus Raisio, 14.10.2019

Kimmo Kosonen

Jukka Rantala

Pöytäkirja on ollut yleisesti nähtävänä

Raisio, 15.10.2019

Taina Pietikäinen
pöytäkirjanpitäjä

Käsitellyt asiat

Nro	§	Liite	Otsikko	Sivu
1	123 §		<u>Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen</u>	4
2	124 §		<u>Pöytäkirjantarkastajien valitseminen</u>	5
3	125 §		<u>Esityslistan hyväksyminen</u>	6
4	126 §		<u>Sivistyskeskuksen tilannekatsaus 9.10.2019</u>	7
5	127 §		<u>Sivistyskeskuksen palveluverkkoselvitys 2020</u>	8
6	128 §		<u>Icehearts - Yhdessä lapsuudesta aikuisuuden kynnykselle</u>	10
7	129 §		<u>Sivistyslautakunnan käyttötalouden toteutuminen 8/2019</u>	13
8	130 §		<u>Sivistyslautakunnan vuoden 2020 talousarvioehdotuksen valmistelu-tilanne</u>	14
9	131 §		<u>Ilmoitusasiat 9.10.2019</u>	15
Muutoksenhaku				
	123 - 131 §		<u>Muutoksenhakuohje</u>	16

123 §**Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen**

Päätösehdotus	Sivistyslautakunta toteaa kokouksen laillisesti koolle kutsutuksi ja päätösvaltaiseksi.
Päätös	Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

124 §

Pöytäkirjantarkastajien valitseminen

Päätösehdotus	Sivistyslautakunta valitsee tämän kokouksen pöytäkirjantarkastajiksi Jukka Rantalan ja Kimmo Kososen.
Päätös	Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Sivistyslautakunta

09.10.2019

125 §**Esityslistan hyväksyminen****Päätösehdotus**

Sivistyslautakunta käsittelee asiat laaditun esityslistan mukaisessa järjestyksessä.

Päätös

Sivistyslautakunta päätti yksimielisesti käsitellä asiat laaditun esityslistan mukaisessa järjestyksessä siten muutettuna, että esittelijän ehdotuksesta esityslistan asianumero 7 (Koulunkäyntiohjaajien harkinnanvaraiset palkantarkistukset 1.8.2019 alkaen) poistettiin listalta.

Sivistyslautakunta

09.10.2019

Asianro 836/00.02.02/2019

§ 126

Sivistyskeskuksen tilannekatsaus 9.10.2019

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmuksen katsaus sivistyskeskuksen ajankohtaisista asioista.

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta merkitsee ajankohtaiset asiat tiedokseen.

Päätös

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Sivistyslautakunta

09.10.2019

Asianro 500/12.00.00/2018

§ 127**Sivistyskeskuksen palveluverkkoselvitys 2020**

Sivistyslautakunta 18.9.2019 § 112

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus 13.9.2019:

Sivistyskeskus on valmistellut kuluneen vuoden aikana sivistyspalveluiden järjestämistä koskevaa laajamittaista selvitystä ja se tuodaan lautakunnan hyväksyttäväksi syksyllä 2019. Selvityksessä on kirjattu nykyisin järjestettävät palvelut, niiden järjestämisen kustannukset ja tulevien vuosien keskeiset kehittämissuunnitelmat.

Sivistyskeskus on osallistanut kuntalaisia mukaan kehittämistyöhön kuluneen vuoden aikana useissa eri työpajoissa sekä kaupungin kotisivuilla olevalla ideaseinällä. Kotisivuille on kuntalaisten ollut mahdollista jättää oma ideansa Raision tulevista sivistyspalveluista. Kuntalaisten osallistamisen tuloksia esitellään lautakunnalle kokouksessa.

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen toiminnan järjestäminen on tarkoitus linjata tuleville vuosille tulevassa palveluverkkoselvityksessä. Varhaiskasvatuksen järjestämisen eri vaihtoehtoja esitellään lautakunnalle tarkemmin kokouksessa. Perusopetuksen toiminnan mahdollista uudelleen organisointia varten lautakunnalle esitellään myös yhtenäiskoulun toimintaa.

Liitteinä lautakunnan pyytämät opettajien ja nuorisovaltuuston kannanotot.

Liitteet

- 1 Ropyn kannanotto palveluverkkoselvitykseen.pdf
- 2 Nuorisovaltuuston kannanotto kouluverkkoselvitykseen.pdf

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta merkitsee tiedokseen kuntalaisten osallistamisen tulokset, varhaiskasvatuksen ja yhtenäiskoulun järjestämistä koskevat asiat.

Päätös

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Sivistyslautakunta 9.10.2019

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus 26.9.2019:

Sivistyslautakunta

09.10.2019

Sivistyskeskus on valmistellut yhdessä toimialojen johdon kanssa palveluverkkoselvityksen luonnosta ja se esitellään toimialakohtaisesti lautakunnalle kokouksessa. Samalla lautakunta kuulee yhtenäiskoulun asiantuntijaa.

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta merkitsee palveluverkkoselvityksen luonnoksen ja asiantuntijan esityksen tiedokseen.

Päätös

Yhtenäiskoulun asiantuntija Jyrki Välimäki kertoi kokemuksista yhtenäisestä perusopetuksesta Turun Vasaramäen koulussa ja poistui kokouksesta tämän pykälän käsittelyn aikana klo 18.45.

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

§ 128

Icehearts - Yhdessä lapsuudesta aikuisuuden kynnykselle

Johtava asiantuntija Arja Iho 12.9.2019:

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointi on polarisoitunut suomalaisessa yhteiskunnassa ja niin myös meillä Raisiossa. Osa lapsista ja nuorista voi erittäin hyvin ja osa huonosti. Tässä esityksessä keskitytään niihin lapsiin ja nuoriin, joilla on hyvinvointia ja tasapainoista kasvua ja kehitystä uhkaavia riskejä elämässään eikä nykyisten peruspalveluiden tuki ole riittävää: äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus ja oppilas-huollon palvelut. Tämä näkyy lastensuojelutarpeen voimakkaana kasvuna, mm. lasten kiireellisten sijoitusten kasvuna, lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarpeen kasvuna ja huostaanottoina. Raisiossa on myös poikkeuksellisen paljon 18 vuotta täyttäneitä henkilöitä sijoitettuna kodin ulkopuolelle asumaan. Syinä täysi-ikäisen henkilön tuettuun tai ohjattuun asumiseen tai palveluasumiseen ovat elämänhallinnan ja itsenäistymisen vaikeudet sekä riittämättömät arjen taidot.

Usein lapsen tai nuoren vaikeudet on havaittu jo varhaiskasvatuksessa, mutta silloin ei ole ollut tehokkaita keinoja tukea lasta ja huoltajia kasvatustehtävässään. Lapsen kasvaessa vaikeudet ovat saattaneet kasvaa sellaiselle tasolle, että lasta ja perhettä joudutaan tukemaan lastensuojelulain nojalla joko avohuollon tai sijaishuollon toimenpitein. Lastensuojelun toimenpiteet ovat kalliita ja toteutetaan lapsen ja perheen kannalta liian myöhään. Tavoitteena tulee olla järjestää palvelut ja tuki riittävän aikaisin ja pitkäjänteisesti lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi ja läheisten ihmissuhteiden säilyttämiseksi silloin kun se suinkin on mahdollista.

Icehearts-toiminta on järjestölähtöistä, kohdennettua, ammatillista tukea lapsen, nuoren ja hänen huoltajiensa rinnalla joukkueurheilun keinoin esikouluikäisestä täysi-ikäiseksi saakka. Icehearts-toimintaan valikoidun lapsen rinnalla on sama aikuinen, kasvattaja, 12 vuoden ajan. Kasvattaja on ammattikoulutettu henkilö, jolla on joukkueen johtajan pätevyys. Kasvattaja on lapsen ja perheen rinnalla siellä missä tarvitaan, harrastuksissa, koulun oppitunneilla ja esimerkiksi oppilashuollon tai lastensuojelun palaverissa. Ei ole oikeastaan mitään sellaista paikkaa mihin kasvattaja ei voi lapsen mukana mennä. Kasvattaja on huoltajien tukena heidän kasvatustehtävässään. Koska kasvattaja ei ole viranomainen, luottamuksellinen suhde vanhempiin on helpompi rakentaa kuin virallisten toimijoiden kanssa. Kasvattajan työtapana on nimensä mukaisesti tukena 24/7 ja poikkeaa olennaisesti muista työsuhteista.

Icehearts on työväline ja yhteistyökumppani kunnan peruspalveluille.

Icehearts-toimintaan valikoidaan lapsia, joilla on turvallista ja tasapainoista kehitystä uhkaavia tekijöitä elämässään tai joilla kodin mahdollisuudet tukea koulunkäyntiä ja harrastustoimintaa ovat keskimääräistä heikommat. Icehearts-joukkue muodostuu 22-25 lapsesta ja nuoresta ja tapahtuu lapsen normaalissa toimintaympäristössä koulussa ja välittömästi siihen liittyvissä toiminnoissa. Joukkueen ytimen muodostaa esikoulusta poimitut lapset, joilla on tasapainoisen ja turvallisen kehityksen kannalta riskitekijöitä elämässään. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset valitsevat joukkueen lapset. Joukkuetta voidaan täydentää peruskoulun oppilailla, joiden vanhempien sosiaalinen tai taloudellinen tilanne tai muu vastaava syy vaikeuttaa lasten harrastamista ja joilla vanhempien tuki koulunkäynnille on riittämätöntä. Joukkueen kesto on 12 vuotta ts. kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Ryhmän kasvattaja on lapsen rinnalla ja tukena niin harrastuksissa kuin koulutyössä ja esimerkiksi oppilas-huollon tapaamisissa.

Icehearts-toiminta aloitetaan uudella paikkakunnalla aina kahdella ryhmällä, esimerkiksi niin, että toinen on tyttöjen ryhmä ja toinen poikien ryhmä. Harrastustoimintaa järjestetään mm. koulujen tiloissa ja urheilu- ja harrastusseurojen kanssa yhteistyössä. Osa Icehearts-toiminnan rahoituksesta tulee yhdistyksen saamilla avustuksilla ja lahjoituksilla. Kunnan kustannukset ovat kahden kasvattajan palkkakustannukset/vuosi/44-50 lasta. Toiminnan avulla vähennetään erityispalveluiden tarvetta, tuetaan lasten harrastamista ja ryhmähengen muodostumista, vahvistetaan sosiaalisten taitojen kehittymistä, vähennetään ei-toivottua käyttäytymistä, tuetaan koulunkäyntiä ja oppimista, parannetaan koulurauhaa ja ehkäistään tehokkaasti syrjäytymistä.

Icehearts-toiminnan taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia on tutkittu ja tutkitaan useissa tutkimuksissa. Tutkimusten mukaan Icehearts-toiminnan on todettu olevan tehokas ja taloudellinen tapa ehkäistä erityispalveluiden tarvetta ja syrjäytymistä. Liitteessä on tarkemmat tiedot tutkimuksista.

Naantalin kaupunki päätyi ratkaisuun, että se ei osallistu Icehearts-toimintaan. Huomattava on kuitenkin se, että Naantali on jo omana toimintana palkannut henkilön kartoittamaan lasten harrastusaktiivisuutta ja kohdentanut harrastuksiin ohjaamista harrastamattomille lapsille. Naantali tukee yksittäisten lasten harrastamista taloudellisesti paljon mikä on arvostettavaa. Lapset voivat Naantalissa valita harrastuksen mielensä mukaan kaupungin, seurojen tai yritysten valikoimista esim. ratsastus ja moottoriurheilu ovat mahdollisia eikä ohjauksessa arvioida vanhempien taloudellista asemaa.

Raisiossa vastaavaa resurssia kuin Naantalissa ei ole käytettävissä. Naantalin tapa toimia on hieno, muttei vastaa siihen tarpeeseen mikä Raisiossa tällä hetkellä on. Raisiossa tavoitteena on ehkäistä erityispalveluiden tarvetta ja syrjäytymisen ylisukupolvisuutta ja turvata lasten ja nuorten kasvu ja kehittyminen tasapainoisiksi, vastuullisiksi aikuisiksi joukkueurheilun ja kasvattajan avulla.

Icehearts-toiminta on paljon muutakin kuin harrastamista ja kohdennetaan niille lapsille, joilla on kasvun, hyvinvoinnin, sosiaalisten taitojen kehittymisen ja opiskelun haasteita eikä koti ja koulu pysty tukemaan lasta riittävästi.

Icehearts-toiminta ulottuu poikkihallinnollisesti sekä sosiaali- ja terveystalouden että sivistyspalveluiden toimialalle. Se vähentää erityispalveluiden tarvetta ja parantaa koulurauhaa. Olisi tarkoituksenmukaista, että molemmat hallintokunnat osallistuvat toiminnan rahoitukseen puoliksi, 50 000 € kumpikin. Icehearts-toiminnan kustannukset ovat 100.000 €/vuosi/44-50 lasta.

Sivistyslautakunnan alustava talousarvioehdotus ei tässä vaiheessa pidä sisällään Icehearts-toiminnan kustannuksia.

Oheismateriaali 1 Icehearts toimintamalli.pdf

Päätösehdotus Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta käy keskustelun Icehearts-toiminnan aloittamisesta Raisiossa ja evästää talousarvion jatkovalmistelua tämän asian suhteen.

Päätös

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti. Lisäksi lautakunta päätti, että selvitetään yhteistyömahdollisuudet samansuuntaisen toiminnan järjestämiseksi alueella toimivien urheiluseurojen ja yhdistysten kanssa. Mikäli mahdollisuus toimintaan on olemassa paikallisesti, selvitetään mahdollisuus toteutusmalliin ja ulkoiseen rahoitukseen esimerkiksi hankerahoituksen avulla.

Asianro 333/02.02.02/2019

§ 129**Sivistyslautakunnan käyttötalouden toteutuminen 8/2019**

Talouspäällikkö Esa Ilanti 26.9.2019:

Talousarvion sitovuus määräytyy lautakunnittain siten, että sitovia lukuja ovat lautakunnan ulkoiset kokonaistulot, kokonaismenot ja netto. Lautakunta voi suorittaa muutoksia palveluiden välillä. Tili- ja vastuuvapauden edellyttämä sitovuus muodostuu toimintakatteesta (nettobudjetti).

Talousarvion toteutumista seurataan toimielimissä kuukausittain. Kaupunginvaltuustolle laaditaan talouden toteutuman raportti maaliskuun lopun, kesäkuun lopun sekä syyskuun lopun tilanteesta.

Talousarviota ja sen määräyksiä on noudatettava toiminnassa. Tilivelvolliset vastaavat vastuualueidensa taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta. Tilivelvollisten viranhaltijoiden on valvottava, että vastuualueen toiminnassa noudatetaan hyväksyttyä talousarviota ja käyttösuunnitelmaa sekä niihin liittyviä tavoitteita. Toimintaa ja taloutta tulee sopeuttaa siten, että asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Mikäli on ilmeistä, ettei asetettuihin tavoitteisiin päästä, tulee asia välittömästi saattaa toimielinkäsittelyyn siten, että valtuusto voi päättää talousarvioon sisältyvien määrärahojen ja tavoitteiden muutokset kyseisen talousarviovuoden aikana.

Sivistyslautakunnan ulkoiset toimintakulut 31.8.2019 olivat n. 21,0 M€ toteutumisprosentin ollessa 65,3 % (ulk. ja sis. 27,0 M€, tot-% 65,3). Toimintatuottoja kertyi n. 2,1 M€ toteutumisprosentin ollessa 80,8 % (ulk. ja sis. 2,1 M€, tot-% 80,7), toimintakate oli 18,8 M€.

Laskennallinen toteutuma 31.8. on 66,6 %.

Oheismateriaali 2 Sila toteutuma 31.8..pdf

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta merkitsee elokuun käyttötalouden toteutuman tiedokseen.

Päätös

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Asianro 826/02.02.00/2019

§ 130**Sivistyslautakunnan vuoden 2020 talousarvioehdotuksen valmistelutilanne**

Talouspäällikkö Esa Ilanti 25.9.2019:

Kaupunginhallitus käsitteli kokouksessaan 17.6 2019 § 234 talousarviokehystä vuoden 2020 talousarvioksi. Kaupunginhallitus päätti, että lautakunnille annetaan talousarvion 2020 valmistelun pohjaksi seuraavat ohjeet:

- henkilöstökuluja tarkistetaan 1 % vuoden 2019 talousarvioon nähden
- henkilöstön lisäyksiä tai toiminnan laajennuksia nykytasosta ei hyväksytä
- sairaanhoitopiirin määrärahaa voidaan tarkistaa 2,5 % vuoden 2019 talousarvioon nähden
- muut tuotot ja kulut pidetään valtuuston vahvistaman vuoden 2020 taloussuunnitelman mukaisina.

Talousarviokehystä tullaan tarkistamaan lokakuun kaupunginhallituksessa.

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta merkitsee vuoden 2020 talousarviovalmistelutilanteen tiedokseen ja ohjeistaa talousarvioehdotuksen jatkovalmistelua.

Päätös

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Elisa Vuorinen poistui tämän pykälän käsittelyn aikana klo 20.40.

Asianro 158/00.02.02/2019

§ 131**Ilmoitusasiat 9.10.2019**

- 1 Kaupunginhallitus 16.9.2019 § 308 Vaativan erityisen tuen oppilaiden opetuksen järjestäminen Raisiossa
- 2 Palveluverkkoselvitykseen liittyvä iltakoulu pidettiin 9.9.2019 ja yleisötilaisuus sekä työpajat olivat 18.9.2019
- 3 Ihalan/Krookilan koulun vuosisuunnitelmassa (sila 18.9.2019 § 115) oli kirjoitusvirhe työ- ja loma-ajoissa: Krookilan lauantaityöpäivä on 21.3.2020 (ei ma 2.3.) ja vastaava vapaa 22.5.2020

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus

Sivistyslautakunta merkitsee ilmoitusasiat tiedokseen.

Päätös

Sivistyslautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Muutoksenhakuohje (123 - 131 §)

Muutoksenhakukiellot

Seuraavista päätöksistä ei saa tehdä oikaisuvaatimusta tai valitusta, koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa (Kuntalaki 136 §):

§ 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131

Muun lainsäädännön mukaan ei seuraaviin päätöksiin saa hakea muutosta valittamalla. Päätösnumerot ja muutoksenhakukiellon perusteet:

§

Oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitus

Oikaisuvaatimuksen ja kunnallisvalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Hallintovalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Yksityiskohtainen oikaisuvaatimusohje/valitusosoitus annetaan pöytäkirjanotteen liitteenä.

Oikaisuvaatimusohje

Seuraavista päätöksistä voidaan tehdä kirjallinen oikaisuvaatimus siltä osin kuin kyse ei ole kunnallisten virka- ja työehtosopimusten soveltamisesta tai tulkinnasta (laki kunnallisesta viranhaltijasta 50 § ja laki työtuomioistuimesta 1 §). Kuntalain 134 §:n mukaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, vaan valitus voidaan tehdä vasta oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä:

§

Oikaisuvaatimuksen tutkiva viranomainen

Raision kaupungin sivistyslautakunta
Nallinkatu 2, PL 100, 21201 Raisio
sivistys@raisio.fi
faksi (02) 435 4382
puh. (02) 434 3111 (vaihde)

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Valitusosoitus

Seuraaviin päätöksiin voidaan hakea muutosta kirjallisella valituksella.

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen. Mikäli päätös on oikaisuvaatimuksen johdosta muuttunut, päätökseen saa hakea muutosta myös asianosainen sekä kunnan jäsen.

Valitusviranomainen

Turun hallinto-oikeus
Sairashuoneenkatu 2-4, PL 32, 20101 Turku
turku.hao@oikeus.fi
faksi 029 56 42414

Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>.

Kunnallisvalitus; pykälät

§ Valitusaika 30 päivää

Hallintovalitus; pykälät

§ Valitusaika 30 päivää

Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Itsenäisyydenaukio 2, PL 22, 20801 Turku

Hallintovalitus: pykälät

§ Valitusaika 14 päivää

Muu valituselin

(nimi ja postiosoite) Valitusaika x päivää

Valitusaika alkaa päätöksen tiedoksisaantipäivästä.

Valituskirja

Valituskirjassa on ilmoitettava

- valittajan nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä osin päätöksestä valitetaan ja muutos, joka siihen vaaditaan tehtäväksi
- muutosvaatimuksen perusteet.

Valituskirja on valittajan tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Myös laatijan nimi ja kotikunta on mainittava.
Valituskirjaan on liitettävä päätös, josta valitetaan alkuperäisenä tai jäljennöksenä, todistus siitä päivästä, josta valitusaika on luettava sekä asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aiemmin toimitettu viranomaiselle.

Valituskirja on toimitettava valitusviranomaiselle ennen valitusajan päättymistä. Omalla vastuulla valituskirjat voi lähettää postitse, sähköpostilla, faksilla tai lähetin välityksellä. Valitusasiakirjat on lähetettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen valitusajan päättymistä.

Yksityiskohtainen valitusosoitus annetaan pöytäkirjanotteen liitteenä.